

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК [338.46:791.43/.45](477)

Барановська Д.О.*аспірант відділу економічного зростання
та структурних змін в економіці
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КІНОТЕАТРАЛЬНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено визначенню особливостей державного регулювання розвитку кінотеатрального ринку в Україні з метою розроблення напрямів його вдосконалення. Подано узагальнення виявлених проблем функціонування національного кінотеатрального ринку та результати аналізу механізмів його державного регулювання. Сформовано пропозиції щодо визначення основних орієнтирів та складових частин державної політики щодо розвитку кінотеатрального ринку на основі створення відповідних правових, організаційних, фінансових і технологічних умов для розбудови кінотеатральної мережі та забезпечення високого рівня кінообслуговування населення.

Ключові слова: кінотеатральный рынок, кіномережа, демонстрування, державна політика розвитку кінотеатрального ринку, національна кіноіндустрія.

Барановская Д.А. ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ КИНОТЕАТРАЛЬНОГО РЫНКА В УКРАИНЕ

Статья посвящена определению особенностей государственного регулирования развития кинотеатрального рынка в Украине с целью разработки направлений его совершенствования. Подано обобщение выявленных проблем функционирования национального кинотеатрального рынка и результаты анализа механизмов его государственного регулирования. Сформированы предложения по определению основных ориентиров и составляющих государственной политики развития кинотеатрального рынка на основе создания соответствующих правовых, организационных, финансовых и технологических условий для расширения кинотеатральной сети и обеспечения высокого уровня кинообслуживания населения.

Ключевые слова: кинотеатральный рынок, киносеть, демонстрация, государственная политика развития кинотеатрального рынка, национальная киноиндустрия

Baranovska D.O. STATE REGULATION DEVELOPMENT OF THEATRICAL MARKET IN UKRAINE

The article deals with the definition features of state regulation development of the theatrical market in Ukraine in order to develop ways of its improvement. Generalization of the identified problems of functioning national theatrical market and the results of analysis of state regulation mechanisms are presented. Proposals to define the main guidelines and the components of the state policy development of theatrical market are formed. These proposals should be based on the creation of adequate legal, institutional, financial and technological conditions for the expansion of cinema network and providing a high level of film service population.

Keywords: theatrical market, cinema network, exhibition, state policy development of theatrical market, national film industry.

Постановка проблеми. Функціонування кінотеатрального ринку у багатьох країнах світу обумовлюється історичними передумовами та соціально-економічними особливостями їх розвитку. Поряд із цим вагоме значення має впровадження різних механізмів державного регулювання, серед яких: пряма фінансова підтримка, квотування іноземної аудіовізуальної продукції, система заходів щодо захисту від піратства, створення умов для розвитку інфраструктури кінопоказу, протекціонізм кіно та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні дослідження фахівців у галузі кіномає останніх двох десятиліть (І.Б. Зубавіної, М.П. Мазяра, О.С. Мусієнко, Н.О. Черкасової та ін.) присвячені вивченню творчих та організаційних питань, пов'язаних із кількістю та якістю продукції кіновиробництва, тому недостатньо вивченими залишаються питання державного регулювання розвитку кінотеатрального ринку та основних його складників – розповсюдження (дистрибуція) та демонстрування (публічний показ), – що виконують роль сполучної ланки між кіновиробником та глядачем і забезпечують безперервність процесу виробництва шляхом повернення витрат на створення фільмів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою дослідників залишаються питання системного характеру, які пов'язані з низькою ефективністю державного управління через відсутність дієвої стратегії розвитку національної кіноіндустрії та кінотеатрального ринку зокрема. Це обумовлює необхідність наукового пошуку напрямів удосконалення державної політики щодо функціонування кінотеатрального ринку в Україні.

Мета статті полягає у визначенні особливостей державного регулювання розвитку кінотеатрального ринку в Україні з метою розроблення напрямів його вдосконалення на основі узагальнення виявлених проблем та залучення позитивного досвіду провідних кінематографічних країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними причинами, які формують проблеми розвитку кінотеатрального ринку в Україні, є: процеси політичної, військової та соціально-економічної нестабільності, тимчасова втрата контролю держави над частиною ліцензійних територій; обмеженість ресурсів для забезпечення розвитку кіноіндустрії в цілому та кінотеатрального ринку зокрема; незахищеність інформаційного простору держави. Основними про-

блемами, які підлягають вирішенню, є: недосконалість нормативно-правової бази, несистемність та неналежна обґрунтованість державної політики щодо сприяння розвитку кінотеатрального ринку; неузгодженість дій центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо врегулювання питань державної підтримки розповсюдження і демонстрування фільмів; тимчасовість податкових пільг передбачених для суб'єктів кінематографії; відсутність спеціальної освіти та професійної підготовки фахівців для кінотеатрального ринку; низький рівень залучення іноземних інвестицій; недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності, що створює перешкоди для комерційного розповсюдження зарубіжних та національних фільмів через практично неконтрольований обіг контрафактної продукції, особливо в мережі Інтернет; невідповідність рівня кінообслуговування населення потребам суспільства (значна диференціація забезпеченості кінотеатрами в територіальному розрізі) та ін. Вирішення зазначених проблем потребує значних зусиль фахівців багатьох сфер щодо створення підґрунтя для законодавчої ініціативи та державної фінансової підтримки розвитку кінотеатрального ринку.

В Україні правові основи діяльності в галузі кінематографії та регулювання суспільних відносин, пов'язаних із виробництвом, розповсюдженням і демонструванням фільмів, визначаються Законом України «Про кінематографію» [1] та іншими законодавчо-нормативними актами: Європейською конвенцією про спільне кінематографічне виробництво [2], Положенням про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі [3], програмами виробництва та розповсюдження національних фільмів та ін. Центральним органом виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері кінематографії, є Державне агентство України з питань кіно (Держкіно) [4]. Серед його основних завдань щодо кінотеатрального ринку є: розроблення програми створення та розповсюдження національних фільмів; сприяння виконанню програм кінообслуговування населення; ведення Державного реєстру виробників, розповсюджувачів і демонстраторів фільмів; розроблення умов прокату, тиражування, розповсюдження і публічного показу або демонстрування фільмів та здійснення контролю за їх дотриманням та ін.

Законодавчо задекларовано, що державна підтримка надається суб'єктам кінематографії незалежно від форми власності. Однак щодо розповсюдження та демонстрування як іноземних, так і національних фільмів, така допомога залишається лише декларацією. Чи не єдиним випадком прояву державної підтримки кінотеатрального ринку було тимчасове звільнення від податку на додану вартість [5] операцій із постачання: визначених національних фільмів; робіт та послуг із виробництва, у тому числі тиражування, національних фільмів та іноземних фільмів, дубльованих, озвучених, субтитрованих державною мовою на території України (термін дії продовжено до 1 січня 2017 р.); послуг із демонстрування, розповсюдження та/або публічного сповіщення зазначених фільмів демонстраторами, розповсюджувачами та/або організаціями мовлення (термін дії закінчився 1 січня 2016 р.).

Слід зазначити, що за роки незалежності так і не було прийнято стратегії розвитку національної кінематографії. Єдиним програмним документом, в якому було визначено завдання щодо створення умов для розвитку національного кіномистецтва стала

Загальнодержавна програма розвитку національної кіноіндустрії на 2003–2007 рр. [6]. Завдання програми, незважаючи на певну декларативність, мали дійсно стратегічний характер, однак термін виконання суперечив їх змісту, і, відповідно, більшість із них залишилися невиконаними до сьогодні, зокрема: доведення виробництва вітчизняних фільмів до 30 повнометражних ігрових фільмів на рік (у 2013 р. вийшли на екрани лише сім фільмів, у 2014 р. – 15); переоснащення кінотеатрів на нові технології кінопоказу за світовими стандартами та зростання їх загальної кількості за п'ять років до 250 (на 1 січня 2014 р. в Україні функціонувало 186 кінотеатрів) [7, с. 27]. Невирішеними залишається низка інших завдань.

Інші аналогічні законодавчі ініціативи щодо розвитку кінематографії в Україні не було реалізовано. Наприклад, залишилася лише проектом на рівні схвалення концепції Державна програма розвитку національної кіноіндустрії на 2012–2017 рр., яку було розроблено зі сподіваннями, що вона стане одним із найважливіших системних факторів розвитку єдиного загальнонаціонального інформаційного простору, і цілі якої були дуже шляхетні, зокрема: створення умов доступу жителів, особливо районних центрів, невеликих міст, сіл та селищ до творів національного та світового кіномистецтва; впровадження передових кінотехнологій показу та ін. Показовим є те, що для розвитку кінотеатрального ринку в Україні у зазначеній програмі пропонувалося розробити загальнонаціональну програму реформування та розвитку кінопрокату. Однак вражають своєю оптимістичністю очікувані результати, серед яких: переоснащення кінотеатрів на нові технології показу за світовими стандартами та доведення загальної кількості залів у цих кінотеатрах до 600 (сьогодні залів менше 500); доведення кількості кіно(відео)установок до двох у розрахунку на 10 тис. жителів (на 1 січня 2014 р. у містах із кількістю населення 20–50 тис. осіб на 111 міст функціонувало лише 12 кінотеатрів (17 залів), а з кількістю населення менше 20 тис. осіб вони взагалі не працювали) та ін. [7, с. 27].

У січні 2015 р. Держкіно для обговорення громадськості було представлено проект Національної стратегії розвитку кіноіндустрії України на 2015–2020 рр. (далі – Стратегія) [8], в якій визначено основні пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі кінематографії, її кадрове, ідеологічне і соціальне наповнення, що мали стати основою для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України щодо управління і фінансування галузі кінематографії на 2015–2020 рр. Стратегія була розроблена Держкіно на основі світових практик, консультацій із Національною спілкою кінематографістів, Громадською радою при Держкіно, галузевими громадськими організаціями, практикуючими фахівцями кіноіндустрії та у співпраці з аудиторською компанією Baker Tilly.

Стратегія включає в себе комплексну оцінку сучасного стану вітчизняної кіноіндустрії та визначає показники очікуваних результатів її реалізації. Основні проблеми, які підлягають вирішенню для забезпечення динамічного розвитку кіногалузі України, залишаються незмінними з часів проекту вищезгаданої Концепції Державної програми розвитку національної кіноіндустрії на 2012–2017 рр., зокрема: недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази щодо фінансування кіновиробництва за державної підтримки, процедури кооперування бюджетних і позабюджетних коштів у виробництві,

розповсюдженні і демонструванні національних фільмів; зниження рівня та якості освіти у галузі кіно; недостатня кількість кінозалів; проблеми захисту прав інтелектуальної власності. Поряд із цим пріоритетні напрями державної політики у галузі кінематографії, незважаючи на лаконічність, викликають «дежавю», зокрема: розвиток професійної кіноосвіти та підготовки технічних фахівців для кіновиробництва; залучення приватних інвестицій у галузь національної кінематографії; забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності; забезпечення дистрибуції, промоції та демонстрування національних фільмів; взаємодія між державою та громадськими організаціями, професійними об'єднаннями та соціально відповідальним бізнесом та ін.

Основними завданнями стратегії вже вкотре, проте з певними новаціями, визначено: розроблення та прийняття нормативно-правових актів щодо державної підтримки галузі кінематографії; створення дієвої системи контролю дотримання чинної нормативно-правової бази, що регулює відносини в галузі кінематографії; надання населенню, особливо районних центрів, невеликих міст, сіл та селищ, широкого доступу до творів національного та світового кіномистецтва як шляхом розвитку вітчизняної кінотеатральної мережі, так і альтернативними способами (пересувні кіноустановки, онлайн-кінотеатри тощо); створення в Україні організаційних, економічних, технологічних умов для розвитку національної кіноіндустрії.

У Стратегії в контексті актуальних викликів часу навіть зроблено спробу спрямування нормативно-правової бази на визначення правових, організаційних, фінансових засад інноваційного розвитку національної кіноіндустрії. Відповідно, її оновлення включає підготовку низки нових законодавчих актів та вдосконалення чинних у контексті функціонування кінотеатрального ринку, зокрема щодо: запровадження державної фінансової підтримки не тільки етапу розробки кінопроектів, а й етапу просування фільму до глядача; запровадження та визначення порядку збору (3–5%) на розвиток національної кінематографії з визначенням платників збору та об'єктів оподаткування (у т. ч. доходів від дистрибуції та демонстрування фільмів); визначення цілей, на які мають витратитися кошти, що надійшли від збору (фінансова підтримка створення та розповсюдження національних фільмів, розвиток кінотеатральної мережі); звільнення від оподаткування зазначеним збором кінотеатрів, розташованих у малих та середніх містах; надання пільгових кредитів для створення нових кінозалів і кінотеатрів; звільнення від стягнення ПДВ та митних платежів з операцій із поставки обладнання для кінотеатрів; спрощення процедур митного оформлення матеріальних носіїв із фільмами, що тимчасово завозяться чи вивозяться за межі України.

У межах реалізації Стратегії задекларовано розроблення та виконання державної програми розвитку національної кіноіндустрії, яка щодо кінотеатрального ринку передбачатиме лише: передачу землі і споруд комунальних кінотеатрів у малих (10–50 тис. осіб) та середніх (50–250 тис. осіб) населених пунктах профільному інвестору за умови збереження профілю підприємств, запровадження державної програми розвитку пересувних кінотеатрів для сільської місцевості з частковим покриттям витрат за рахунок державного бюджету; впровадження системи єдиного електронного квитка; запровадження ефектив-

ної програми боротьби з «піратством», особливо в мережі Інтернет.

Залишається сподіватися, що зусилля фахівців, які взяли участь у розробленні Стратегії, отримають відгук усіх повноважних органів на всіх рівнях щодо її затвердження та реалізації і винагороду через досягнення головних результатів, може й не в 2020 р., а хоча б за 10 років, зокрема що стосується кінотеатрального ринку (переоснащення кінотеатрів на нові технології показу за світовими стандартами; збільшення загальної кількості залів у цих кінотеатрах до 1200; збільшення кількості кінопереглядів середньостатистичним глядачем на рік та ін.).

Таким чином, в Україні відсутня чітка державна політика щодо розвитку кінотеатрального ринку, яка повинна спрямовуватися на реалізацію основних його функцій, серед яких: економічна – забезпечення високих касових зборів комерційних зарубіжних та національних фільмів і створення сприятливих умов розвитку кінотеатрів; соціальна – забезпечення доступності населення до послуг кінотеатрального показу; культурна – формування високого культурного рівня за допомогою демонстрування в кінотеатрах національних і зарубіжних фільмів, які розкривають проблеми соціальних та культурних цінностей. Для реалізації цих функцій необхідно розробити загальнонаціональну стратегію розвитку кінотеатрального ринку, яка передбачатиме залучення бюджетних та позабюджетних коштів у розбудову кіномережі та створення прозорої системи оцінки її функціонування.

Основними орієнтирами державної політики щодо розвитку кінотеатрального ринку в Україні мають стати: вдосконалення нормативно-правової бази функціонування та розвитку кінотеатрального ринку; забезпечення розроблення та виконання регіональних програм поліпшення кінообслуговування населення в кожній області України; збільшення загальної кількості кінотеатрів; спрямування відповідних коштів (грантів та інвестицій) на модернізацію і будівництво сучасних кінотеатрів; розвиток професійної підготовки фахівців для кінотеатрального ринку; запровадження централізованої інформаційної системи, що надасть змогу здійснювати контроль кількості проданих квитків, дотримання вікових обмежень, якості фільмокопій і дубляжу, терміну показу фільму та ін.; забезпечення просування у кінопрокаті України національних фільмів; залучення ефективних правових і економічних методів боротьби з кінопіратством.

Висновки. Як свідчить світовий досвід, передові позиції в розвитку індустрії кіно посідають ті держави, де створені належні правові, організаційні, фінансові та технологічні умови, які активно використовуються для розвитку кіновиробництва, розбудови кіномережі, забезпечення високого рівня кінообслуговування населення. Для розвитку національної кіноіндустрії, поряд зі створенням ефективного кіновиробництва, необхідна розбудова кінотеатрального ринку, яка потребує окремої стратегії, підготовленої за участю продюсерів, дистрибуторів, демонстраторів та економістів з огляду на сучасні світові тенденції. Під час формування такої стратегії необхідно враховувати можливості для її реалізації, зокрема щодо: обсягів бюджетного фінансування заходів щодо розширення кіномережі, враховуючи необхідність цифрової модернізації та ін.; запровадження пільгових умов кредитування інвестиційних проектів із розвитку кіномереж у регіонах із метою зниження їх диференціації за рівнем кінообслуговування; введення обов'язкових відрахувань від касових зборів зарубіжних фільмів та їх використання

для сприяння модернізації інфраструктури кінопоказу; створення напрямку підготовки фахівців кінопрокату середньої ланки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про кінематографію» від 13.01.1998 р. №9/98-ВР (зі змінами, поточна редакція від 22.04.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>.
2. Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про спільне кінематографічне виробництво» від 23.10.2013 р. № 1140-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1140-17>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі» від 05.06.1998 р. № 813 (зі змінами, поточна редакція від 12.08.2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/813-98-п>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань кіно» від 17.07.2014 р. № 277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/277-2014-п>.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами, поточна редакція від 01.06.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Закон України «Про Загальнодержавну програму розвитку національної кіноіндустрії на 2003–2007 роки» від 25.12.2002 р. № 361-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361-15>.
7. Барановська Д.О. Розвиток кінотеатрального прокату в Україні / Д.О. Барановська // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2015. – Т. 20. – Вип. 1. – С. 26–31.
8. Проект Національної стратегії розвитку кіноіндустрії України на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dergkino.gov.ua/ua/news/show/619/proekt_natsionalnoyi_strategiyi_rozvitku_kinoindustriyi_ukrayini_na_20152020_roki.html.

УДК 330.43

Болдуєва О.В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету*

Богма О.С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ СКЛАДНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Статтю присвячено вивченню переліку основних складників економічної безпеки країни з точки зору окремих учених. Установлено, що єдиного розуміння переліку складників економічної безпеки країни на сьогодні немає. На основі узагальнення існуючих точок зору на досліджуване явище встановлено, що до основних складових частин економічної безпеки відносять макроекономічну, виробничу, фінансову, зовнішньоекономічну, енергетичну, інвестиційно-інноваційну, продовольчу, і надано їх характеристику.

Ключові слова: економічна безпека, макроекономічна складова, виробнича складова, фінансова складова, зовнішньоекономічна складова, енергетична складова, інвестиційно-інноваційна складова, продовольча складова.

Болдуєва О.В., Богма Е.С. СИСТЕМАТИЗАЦИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

Статья посвящена изучению перечня основных составляющих экономической безопасности страны с точки зрения отдельных ученых. Установлено, что единого понимания составляющих экономической безопасности страны на сегодня нет. На основе обобщения существующих точек зрения на исследуемое явление установлено, что к основным составляющим экономической безопасности относят макроэкономическую, производственную, финансовую, внешнеэкономическую, энергетическую, инвестиционно-инновационную, продовольственную составляющие, и представлена их характеристика.

Ключевые слова: экономическая безопасность, макроэкономическая составляющая, производственная составляющая, финансовая составляющая, внешнеэкономическая составляющая, энергетическая составляющая, инвестиционно-инновационная составляющая, продовольственная составляющая.

Bolduieva O.V., Bogma E.S. SYSTEMATIZATION OF CONSTITUENTS OF ECONOMIC SECURITY OF COUNTRY

The article is sanctified to the study of list of basic constituents of economic security of country from the point of view of separate scientists. On the basis of systematization of looks various scientists are set that the only understanding of list of constituents of economic security of country is not for today. On the basis of generalization of existent points of view it is set on the investigated phenomenon, that to the basic constituents of economic security take macroeconomic, productive, financial, external economic, power, investment-innovative, food to composition. Consequently, description to the distinguished basic constituents of economic security of country is given.

Keywords: economic security, macroeconomic constituent, productive constituent, financial constituent, external economic constituent, power constituent, investment-innovative constituent, food constituent.

Постановка проблеми. На сьогодні для економіки України характерною є наявність низки серйозних проблем, а саме: безробіття, спад виробництва, підвищення цін і тарифів, збіднення більшої частини населення, низькі темпи інвестиційної активності економічних суб'єктів, технічне і технологічне від-

ставання від розвинених країн, посилення залежності від імпорту товарів, устаткування і технологій, тінізація і криміналізація економіки тощо. Відповідно, одним з основних завдань, що стоять перед нашою країною, виступає забезпечення стійкого економічного зростання, обов'язковою умовою якого